

فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک

سال هجدهم، شماره ۸۲، زمستان ۱۳۹۹

مقاله چهارم، از صفحه ۹۸ تا ۸۱

مقاله پژوهشی: الگوی جبهه مقاومت از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

اصغر صالح اصفهانی^۱، قدیر نظامی پور^۲، حسن کاظمی قمی^۳، ایرج فرجی^۴

پذیرش مقاله: ۹۹/۰۲/۰۵

دریافت مقاله: ۹۹/۰۱/۲۱

چکیده

مقاومت اسلامی پس از پیروزی انقلاب اسلامی با بهره‌گیری از منظومه فکری امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) و امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) موجب شکل‌گیری جبهه مقاومت در منطقه غرب آسیا با محور جمهوری اسلامی ایران شده است. جبهه مقاومت برای دستیابی به اهداف خود و همچنین همسو نمودن ملت‌ها و دولت‌های منطقه با انقلاب اسلامی، نیازمند یک الگوی منسجم و کارآمد است تا با بهره‌گیری از آن بتواند پیچیدگی‌های محیط خود را مدیریت نماید. امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به عنوان رهبر انقلاب اسلامی و فرمانده معظم کل قوا، با اشراف اطلاعاتی بر جبهه مقاومت، ابعاد مختلف مقاومت را در مناسبت‌ها و سخنرانی‌های گوناگون تبیین نموده است. بنابراین هدف اصلی این تحقیق دستیابی به الگوی جبهه مقاومت از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است. این تحقیق از نوع کاربردی و با رویکرد آمیخته است که به روش کتابخانه‌ای و با تحلیل محتوا و نظریه پردازی داده بنیاد به صورت کمی و کیفی انجام گرفته است. بر اساس منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) جبهه مقاومت در ابعاد و مؤلفه‌های: ارکان (رهبران، دولت‌ها، ملت‌ها، وحدت و...)، مبانی و جهت‌سازها (آرمان، اندیشه، مکتب، اصول و...)، عوامل پیش‌برنده (توان و آمادگی دفاعی، استحکام ساخت درونی و...)، موانع و چالش‌ها (نفوذ، نفاق، نابسامانی داخلی، استبداد، استکبار و...)، اهداف مقاومت (دولت‌سازی، رهبری‌سازی و...)، دستیابی به استقلال و عزت دولت‌ها و ملت‌های جبهه مقاومت، اعتمادسازی، بازدارندگی و کاهش حضور نظامی استکبار در کشورهای محور مقاومت و سرانجام پیروزی مقاومت را تسهیل می‌نماید.

واژگان کلیدی: الگو، گفتمان، جبهه مقاومت، امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

^۱ دانشیار، دانشگاه عالی دفاع ملی

^۲ دانشیار، علوم دفاعی راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی

^۳ استادیار، دانشگاه عالی دفاع ملی

^۴ دکتری، علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول). Email: farrajii@yahoo.com

مقدمه

گفتمان مقاومت اسلامی یکی از گفتمان‌های تولید شده انقلاب اسلامی است که می‌تواند در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، دفاعی و امنیتی مورد بررسی قرار گرفته و مفاهیم خاص آن با بهره‌گیری از اسلام ناب محمدی (صلی‌الله‌وعلیه‌وآله‌وسلم) به عنوان دال مرکزی آن تبیین و در مواجهه با مفاهیم موجود به‌ویژه مفاهیم تولید شده منبعث از اندیشه لیبرالیسم، تقابل نماید.

گفتمان مقاومت اسلامی به‌منابه گفتمانی برخوردار از مؤلفه‌های نیرومند فرهنگی، در دوره‌های مختلف کوشیده است تا نشان دهد که میان دین و دنیا می‌توان آشتی برقرار کرد. این گفتمان باور دارد که پاسخی درخور برای نزاع تاریخی سنت و مدرنیته فراهم آورده است و با حفظ دغدغه‌های مذهبی جامعه، توسعه و پیشرفت را به ارمغان خواهد آورد. در همین نقطه است که انشقاق میان گفتمان مقاومت اسلامی و بنیادگرایی حاصل می‌آید. از نگاه بنیادگرایی، مدرنیته اساساً با دین ناسازگار است و نمی‌توان بطور همزمان مدرنیته و زندگی مدرن را برگزید و دین‌دار بود. لذا باید اهتمام و تلاش به برافکندن بنیاد و بنیادهای مدرنیته و به‌ویژه مظاهر مدرنیسم بست. در این نگاه، تجمیع دین و مدرنیته امکان‌پذیر نیست؛ چه آنکه مدرن بودن یعنی غربی بودن و اینگونه است که نمی‌توان هم‌زمان مدرن و مسلمان بود. مقاومت اسلامی در برابر چنین نگاهی می‌ایستد و استدلال می‌کند که می‌توان هم‌زمان مدرن و مسلمان بود. بدین‌سان، گفتمان مقاومت اسلامی در این عرصه از وجهی کاملاً استعاری و نمادین برخوردار است و می‌کوشد تا خود را به عنوان نماد پیوند سنت و مدرنیته بدون چشم‌پوشی از ارزش‌های دینی معرفی کند و در همین مرز در ستیز با دوگفتمان بنیادگرا و لیبرالیستی قرار می‌گیرد؛ زیرا بنیادگراها با ادعای صیانت از دین به جنگ مدرنیته می‌روند و لیبرال‌ها با ادعای صیانت از مدرنیته به جنگ دین می‌روند و گفتمان اسلامی در این میان ناچار به مقاومت برای حفظ کیان معرفتی و هویتی خود است. (دبیری‌مهر، ۱۳۹۲: ۲۴۰-۲۳۹)

گفتمان یک منظومه معنایی است که واژه‌ها و نشانه‌های آن در کنار هم و در پیوند با یکدیگر مجموعه‌ای معنادار را می‌آفرینند. گفتمان منظومه‌ای منسجم است و دال برتر، هسته مرکزی آن است. در درون یک گفتمان، نیروی جاذبه هسته (دال) مرکزی، سایر نشانه‌ها را جذب می‌کند. دال‌های مقاومت اسلامی حول محور اسلام گرد هم می‌آیند و عمل مفصل‌بندی صورت می‌پذیرد و مفاهیم یاد شده در چارچوب گفتمان مقاومت معنا و هویتی خاص می‌یابند. لذا انسجام معنایی

یکی از مهمترین کارکردهایی است که از مفصل‌بندی حول دال مرکزی نشأت می‌گیرد. (دبیری‌مهر، ۱۳۹۲: ۳۵)

بحران یک گفتمان زمانی آغاز می‌شود که از توضیح و تفسیر و ساماندهی جهان اجتماعی ناتوان شود. در چنین شرایطی رقیبان وارد میدان شده و برای ارائه اسطوره‌ای که بحران بوجود آمده را حل کند رقابت می‌نماید. اگر گفتمانی بتواند خود را به عنوان ناجی شرایط بحرانی معرفی و اذهان اجتماعی را تسخیر نماید، به عنوان گفتمان برتر حاکم و جامعه را به شیوه خود سامان می‌دهد. در ادامه اگر توان پاسخگویی به پیچیدگی‌های جامعه را از دست بدهد، از فضای استعاری و عام فاصله گرفته و متمایل به بخشی از جامعه می‌شود که همین مسئله سبب جابجایی غیریت‌سازی‌ها و دشمنی‌ها از بیرون به درون گفتمان شده و موجب فروپاشی آن می‌شود.

با شکل‌گیری جبهه مقاومت در منطقه غرب آسیا با محور جمهوری اسلامی ایران و تولید نظریه‌های انقلابی توسط اندیشمندان آن، گفتمان مقاومت اسلامی هم در حال رشد و پیشرفت بوده؛ به گونه‌ای که قدرت تقابل آن با دیگر گفتمان‌های متخاصم اسلام ناب محمدی (صلی‌الله و علیه و آله و سلم) افزایش چشمگیری داشته و در صدد است تا خود را به عنوان ناجی شرایط نابسامان دولت‌ها و ملت‌ها بویژه ملت‌ها و دولت‌های جبهه مقاومت در منطقه غرب آسیا تثبیت نماید. با عنایت به جایگاه ولایت فقیه در انقلاب اسلامی و اشراف معظم‌له به مسائل جبهه مقاومت، نظریه‌های ایشان در تقویت و رشد این گفتمان نقش بسزایی دارد. بنابراین **تحقیق حاضر** به دنبال کشف الگوی جبهه مقاومت از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌باشد تا ضمن توسعه مفاهیم گفتمان مقاومت اسلامی، با استفاده از این الگو بتواند این حوزه را سازماندهی و روابط بین اعضاء آن را مشخص نماید؛ به گونه‌ای که توان پاسخگویی و تفسیر پیچیدگی‌های محیطی داشته باشد. به همین منظور منویات مقام معظم رهبری و فرمانده معظم کل قوا (مدظله‌العالی) در خصوص مقاومت، محور این تحقیق قرار گرفته است. ضرورت دارد در جبهه مقاومت از تفسیرهای مختلف در موضوع‌های مختلف جبهه مقاومت جلوگیری و به نوعی یک گفتمان مشترک ایجاد شود تا ضمن پیشگیری از سوء تفاهم‌ها و منازعات فرقه‌ای، مانع از حضور و مداخله استکبار جهانی به‌ویژه آمریکا و رژیم صهیونیستی در منطقه غرب آسیا شود. اهمیت تحقیق نیز این است که با ارائه یک الگوی مناسب، انسجام فکری در بین اندیشمندان جبهه مقاومت ایجاد؛ طوری که موجب هماهنگی اقدامات عملی دولت‌ها و ملت‌ها و نهضت‌ها در سطوح گوناگون گردد. در این راستا **سئوال اصلی**

تحقیق این است که الگوی جبهه مقاومت از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) چیست؟ هدف اصلی این تحقیق تعیین ابعاد و مؤلفه‌های جبهه مقاومت از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) است تا بر اساس آن اقدامات جبهه مقاومت توسط دولت‌ها و گروه‌ها و نهضت‌ها هدایت شوند. این تحقیق فاقد فرضیه است.

مبانی نظری

پیشینه شناسی

در خصوص موضوع مقاومت، پژوهش‌های انجام گرفته مورد بررسی و درسه گروه کلی دسته‌بندی گردیدند:

- گروه اول که به تبیین الگوهای مفهومی پرداخته است. تبیین مدل مفهومی مقاومت در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)؛ تألیف آسیه مهری پور و گفتمان مقاومت در سپهر فکری و اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)؛ تألیف مسعود مطلبی و همکاران در این دسته‌اند.
- گروه دوم به مقاومت و حوزه بین‌الملل و نظریه‌پردازی در این رابطه پرداخته است. تأثیر انقلاب اسلامی بر هندسه قدرت مقاومت اسلامی در غرب آسیا؛ تألیف محمد دادوند و همکاران، تأثیر انقلاب اسلامی بر نظام بین‌الملل؛ رویکرد ایرانی-اسلامی نفی سبیل و برخورد با سلطه، تألیف حسین رضاپور، انقلاب اسلامی ایران و برسازي هنجار سیاسی مقاومت در روابط بین‌الملل؛ تألیف زهره پوستین‌چی و ابراهیم متقی، نظریه مقاومت در روابط بین‌الملل؛ تألیف روح‌الله قادری کنگاوری مهمترین یافته‌های این گروه می‌باشند.
- گروه سوم به نقش مقاومت در بیداری اسلامی پرداخته است. در این رابطه، اسلام‌گرایی؛ گفتمان مقاومت تألیف محمود محمدی، پارادایم مقاومت و بیداری اسلامی در پرتو تحولات شمال آفریقا و خاورمیانه تألیف محمدتقی قزلسنی و سمیه فرخی یافت گردید.

در خصوص ارائه الگوی مقاومت پژوهش‌های کافی انجام نگرفته و در این رابطه نیاز است مفاهیم مرتبط با گفتمان مقاومت اسلامی بیشتر مورد کاوش قرار گرفته تا ضمن تکمیل دایره‌المعارف مقاومت، بستر لازم برای عینی نمودن این مفاهیم و شناخت جایگاه و آثاری که بر کارکرد جبهه مقاومت خواهند داشت، ایجاد گردد. این تحقیق در راستای دستیابی به الگوی جامع‌تری از مقاومت از نگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) پرداخته است.

مفاهیم

مقاومت از دیدگاه امام خمینی (رحمه‌الله علیه):

امام خمینی (رحمه‌الله علیه) در خصوص مقاومت می‌فرماید: ما هم که کار انبیا و پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) را انجام می‌دهیم باید بایستیم، باید مقاومت کنیم تا اسلام استقرار پیدا کند و عدالت برقرار شود و دست ظالم‌ها کوتاه گردد. این را باید دنبال کرد. مردم زمان حضرت رسول (صلی الله علیه و آله و سلم) و اصحاب او مقاومت کردند و از سختی نهراسیدند تا پیروز شدند. ما هم وقتی وارد این کار شدیم و تصمیم گرفتیم که دست بدین عمل بزرگ بزنیم، پیامدهایش را هم باید پذیرا باشیم. (امام خمینی (رحمه‌الله علیه)، صحیفه نور جلد ۱۹ صفحه ۵۸) مسؤولین محترم کشور ایران و مردم ما و ملت‌های اسلامی از مبارزه با این شجره خبیثه و ریشه کن کردن آن، دست نخواهند کشید و به یاری خداوند تعالی از قطرات پراکنده پیروان اسلام و توان معنوی امت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) و امکانات کشورهای اسلامی باید استفاده کرد و با تشکیل هسته‌های مقاومت حزب الله در سراسر جهان رژیم صهیونیستی را از گذشته جنایت بار خود پشیمان و سرزمین‌های غصب شده مسلمانان را از چنگال آنان خارج کرد. (امام خمینی (رحمه‌الله علیه)، صحیفه نور جلد ۲۰ صفحه ۱۰۹ الی ۱۳۳) امروز روز مقاومت است، چنان بر صدام و امریکا و استکبار غرب سیلی زنی که برق آن چشمان استکبار شرق را کور کند. امروز روز درنگ نیست، امروز روز صیقل انسانیت انسان‌هاست، روز جنگ است، روز احقاق حق است و حق را باید گرفت و انتظار آن که جهانخواران ما را یاری کنند بی حاصل است. امروز روز حضور در حجله جهاد و شهادت و میدان نبرد است، روز نشاط عاشقان خداست، روز جشن و سرور عارفان الهی است، امروز روز نغمه‌سرایی فرشتگان در ستایش انسان‌های مجاهد ماست. درنگ امروز، فردای اسارت باری را به دنبال دارد. امروز باید لباس محبت دنیا را از تن بیرون نمود

و زره جهاد و مقاومت پوشید و در افق طلوعه فجر تا ظهور شمس به پیش تاخت و ضامن بقای خون شهیدان بود. (امام خمینی ^(رحمه الله علیه) صحیفه نور جلد ۲۰ صفحه ۱۹۳ الی ۱۹۵)

مقام معظم رهبری ^(مدظله العالی) در خصوص مقاومت می‌فرمایند: اینکه ما می‌گوییم «نیروهای مقاومت، جریان مقاومت، جبهه‌ی مقاومت»، یعنی این؛ یعنی یک حقیقتی به نام اسلام در دوران معاصر سر بلند کرده است که این حرکت عظیم اسلامی، صد سال پیش، پنجاه سال پیش نبود، امروز وجود دارد که گریبان نظام سلطه را محکم می‌گیرد و برای آزادی و عدالت اقدام می‌کند؛ این به وجود آمده؛ آنها هر توانی که دارند، می‌خواهند در مقابل این به خرج بدهند که این را عقب برانند؛ اینجا است که «فَلْيَدْلِكْ فَادْعُ وَاسْتَقِمْ»؛ هم دعوت لازم است، هم استقامت لازم است؛ مقاومت یعنی این. معنای مقاومت چیست؟ معنای مقاومت این است که انسان یک راهی را انتخاب کند که آن را راه حق می‌داند، راه درست می‌داند و در این راه شروع به حرکت کند و موانع نتواند او را از این حرکت در این راه منصرف کند و او را متوقف کند؛ این معنای مقاومت است. (۹۸/۸/۱۴)

حکایت از ایستادگی بازیگر در برابر تحولی دارد که به دنبال تغییر شرایط و مناسبات است. مقاومت اگر متأثر از اصول الهی باشد، نصرت الهی شامل حال صاحب آن خواهد شد. این مقاومت موجب عزتمندی و تن ندادن به خفت در برابر دشمنان است که این مبارزه در اسلام با نام جهاد شناخته می‌شود؛ اما اگر با انگیزه شیطانی و در مقابل فراخوان به سعادت و رهایی از ظلم باشد؛ مقاومت منفی شکل می‌گیرد. (مهدی‌پور، ۱۳۸۸: ۵۴۳)

محور مقاومت اصطلاحی سیاسی است که نخستین بار توسط روزنامه لیبایی (به عربی: الزحف الاخضر) در مقابل اصطلاح محور شرارت که توسط جورج دبلیو بوش در سال ۲۰۰۲ مطرح شد، عنوان شد و در آن عنوان شده بود که کشورهایی که رئیس‌جمهور آمریکا از آن‌ها با عنوان «محور شرارت» نام می‌برد، در اصل کشورهای «محور مقاومت» در مقابل ایالات متحده آمریکا و تلاش آن برای سلطه‌گری بر سایر کشورها محسوب می‌شود.^۱

استقامت: خویشتن‌داری و حبس نفس بر چیزی که عقل و دین تقاضا می‌کند و از چیزی که شرع و عقل از آن نهی می‌کند. (تفسیر المیزان، جلد ۲۰: ۳۵۵۳۵۷)

دیگر مفاهیم مرتبط با مقاومت که در متون مورد استفاده قرار می‌گیرند عبارتند از: پایداری و ایستادگی.

¹ Wikipedia

مقاومت در قرآن کریم: استقامت و مقاومت امر الهی بوده و مورد رضای خداوند است. ارزش این

مقاومت به گونه‌ای است که خداوند در این رابطه هم می‌فرماید:

وَكَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُونَ كَثِيرًا فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ. چه بسیار پیامبرانی که مردان الهی فراوانی به همراه آنان جنگ کردند! آنها هیچ گاه در برابر آنچه در راه خدا به آنان می‌رسید، سست و ناتوان نشدند (و تن به تسلیم ندادند)؛ و خداوند استقامت‌کنندگان را دوست دارد.^۱

خداوند (تبارک‌وتعالی) درباره استقامت می‌فرماید: فَلِذَلِكَ فَادْعُ وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ آمَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ اللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ. پس به همین خاطر تو نیز آنان را به سوی این آیین واحد الهی دعوت کن و آن چنان که مأمور شده‌ای استقامت نما، و از هوی و هوسهای آنان پیروی مکن، و بگو: «به هر کتابی که خدا نازل کرده ایمان آورده‌ام و مأمورم در میان شما عدالت کنم؛ خداوند پروردگار ما و شماست؛ نتیجه اعمال ما از آن ما است و نتیجه اعمال شما از آن شما، خصومت شخصی در میان ما نیست؛ و خداوند ما و شما را در یک جا جمع می‌کند، و بازگشت (همه) به سوی اوست!»^۲

مقاومت در فقه اسلامی نیز بدان پرداخته شده است. آیت الله محمد مهدی آصفی دو فقه مقاومت و فقه حکومتی را نیاز روزافزون و پاسخگوی پرسش‌های جامعه اسلامی می‌داند. ایشان مقاومت را به دو بُعد داخلی و خارجی تقسیم نموده است. هریک از این دو مقاومت مبانی فقهی ویژه‌ای دارند.

اما مبانی فقهی مقاومت داخلی در کتاب و سنت، امر به معروف و نهی از منکر است که بالاترین مرتبه آن ایجاد تغییر و اقدام عملی است که همان مفهوم مقاومت است و پایین درجه آن ناخشنودی از ستمگر، خشم گرفتن و تکیه نکردن بر اوست که با معارضه سیاسی هم‌معناست. اما مبانی فقهی مقاومت در برابر اشغالگری کافر از کتاب و سنت؛ آیه قتال (هفتاد و پنجم) سوره مبارکه نساء و آیات دیگری از قرآن کریم و احادیث فراوانی از رسول خدا صلی الله و علیه و آله و سلم و اهل بیت علیهم السلام است که از سوی شیعه و سنی درباره وجوب دفاع از کیان اسلام در

^۱ سوره آل عمران آیه ۱۴۶

^۲ سوره شوری آیه ۱۵

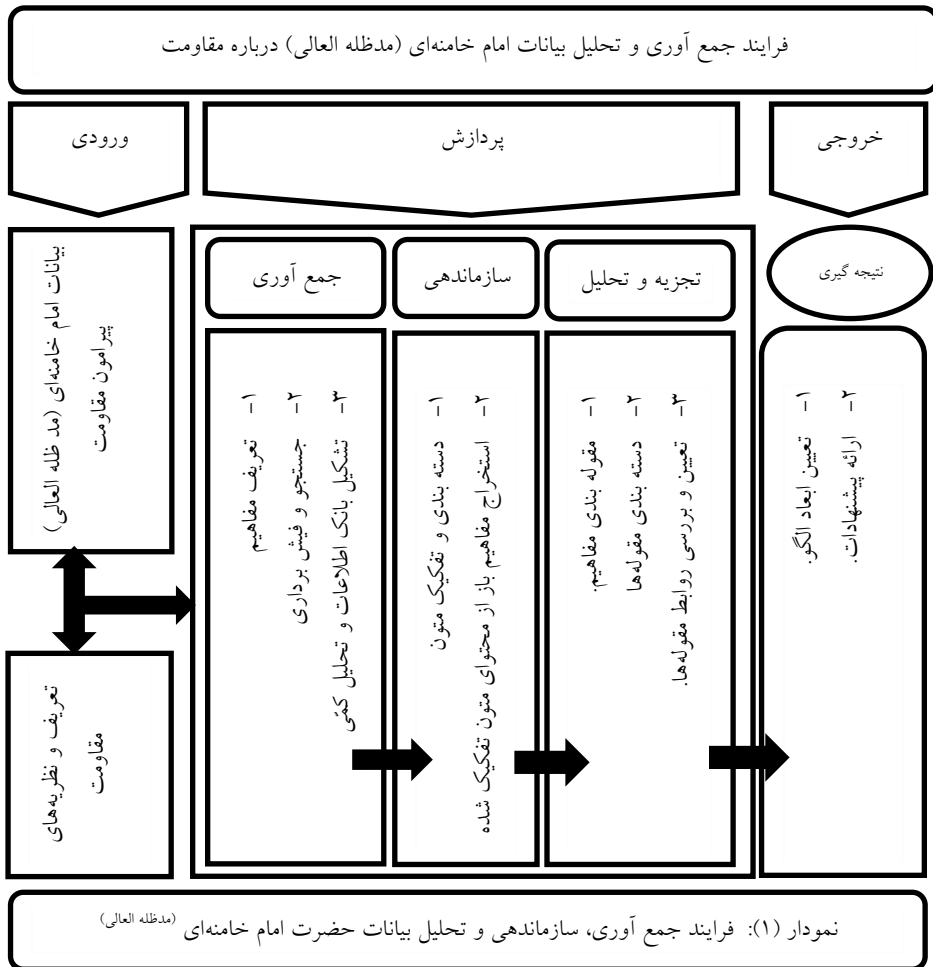
برابر تهاجم و تجاوز بیگانگان به کشورهای مسلمان بیان شده است. دلایل فقهی بر وجوب مقاومت مسلحانه به چهار بخش تقسیم می‌شود: قرآن کریم، سنت نبوی و اهل بیت که ادامه سنت نبوی است، اجماع، عقل. [البته] رفتارهای ظالمانه جنبش‌های تروریستی هیچ رابطه‌ای با مقاومت ندارد و تصویری نادرست از اسلام درباره تکفیر مسلمانان به وسیله یکدیگر و مباح شمردن خون آن‌ها به جهان ارائه می‌کنند. (آصفی، ۱۳۹۵: ۲۰۰-۱۹۸)

مقاومت از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): بر اساس نمودار (۱) جمع آوری و تحلیل بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) درباره مقاومت سازماندهی شد. با توجه به کلید واژه‌های احصا شده برای مقاومت، مدارک و مستندات متناسب به مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بر این اساس مورد کاوش قرار گرفت.

۷۲۰ عبارت در خصوص مقاومت از مدارک و مستندات استخراج و بر این اساس کدهای باز تعیین گردیدند.

جدول ۱: فراوانی مفاهیم استخراج شده از منویات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

جمع کل مفاهیم مرتبط با مقاومت	فراوانی مفاهیم استخراج شده				تعداد عبارت‌های استخراج شده از سال ۱۳۶۰ تا ۱۳۹۸
	مقاومت	استقامت	ایستادگی	پایداری	
۱۲۲۵ مورد	۴۵۲	۲۳۹	۴۳۹	۹۵	۷۲۰ عبارت

پژوهش حاضر از حیث نوع کاربردی است که به روش داده بنیاد انجام شده است. ابتدا واژگان مترادف و مرتبط با مقاومت احصاء و تعاریف آن‌ها استخراج گردید. در ادامه با مطالعات کتابخانه‌ای، از پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، نسبت به جمع آوری داده‌ها (از سال ۱۳۶۰ تا سال ۱۳۹۸) اقدام شد. سپس بیانات مرتبط با مقاومت به طور خاص جداسازی گردید. با مشخص شدن بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در باره مقاومت، با استفاده از تحلیل محتوای کمی و کیفی و بر مبنای عقل، منطق، استدلال و

تفکر، حقایق مقاومت جستجو گردید. فرمایشات مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) پیرامون مقاومت و استقامت و ایستادگی و پایداری، نمونه‌ها به صورت تمام شمار مورد بررسی قرار گرفتند. متغیر مستقل این تحقیق، منویات امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) می‌باشد. متغیر وابسته نیز الگوی مقاومت است. الگوی مقاومت یک چارچوب علمی است که با تنظیم و ترسیم روابط علمی و منطقی بین ابعاد و مؤلفه‌های مقاومت، انسجام لازم در نظریه و عمل جبهه مقاومت ایجاد می‌نماید. برای تعیین میزان پایایی مفاهیم به دست آمده، واژه مقاومت و مترادف با آن شامل ایستادگی، استقامت و پایداری به عنوان واحد تجزیه و تحلیل بیانات منظور و کدهای باز توسط مؤلفین مقاله به طور جداگانه بر این اساس استخراج گردید.

جدول ۲: نمونه کدگذاری باز بیانات امام خامنه‌ای مدظله‌العالی

R	محتوای منویات مقام معظم رهبری ^{مدظله‌العالی}	مفهوم
۱	شاگردان ائمه (علیهم‌السلام) از همه‌ی فرقه‌های اسلامی بودند، مخصوص شیعه نبودند؛ از کسانی که به آرمان تشیع - یعنی به امامت شیعی - اعتقاد نداشتند، کسان زیادی بودند که شاگردان ائمه بودند؛ تفسیر و قرآن و حدیث و سنت پیغمبر را از ائمه یاد می‌گرفتند. اسلام را همین مقاومتها بود که تا امروز نگه داشت. (۱۳۶۴/۰۱/۲۳)	اهداف مقاومت: حفظ اسلام
۲	سیاست پیروزی خون بر شمشیر همان سیاست مقاومت مظلومانه است. (۱۳۶۶/۰۶/۳۱)	سیاست مقاومت
۳	روحیه‌ی ایستادگی و مقاومت در شما مردم و وفاداری نسبت به امام عزیز و بزرگوارمان - که مظهر ایستادگی و مقاومت انقلابی ملت ما بود - و عزتی که از طریق همین ایستادگیها و مقاومتها در دنیا و در چشم ملتها به وجود آمده، موارد نادری است که برای یک ملت به آسانی پیش نمی‌آید. (۱۳۶۸/۰۴/۰۷)	دستاورد مقاومت: عزت
۴	سیلاب اندیشه‌ی جهاد و شهادت و مقاومت و برانگیختن از مشرکین و محبت به مؤمنین که از قله‌ی بلند اندیشه‌ی او جاری است، همه‌ی دلها و جانهای مستعد را فرا می‌گیرد و به او حضوری معنوی می‌بخشد. (۱۳۶۸/۰۴/۱۴)	اندیشه‌ی جهاد و شهادت و مقاومت
۵	خداوند به ملت ما پاداش داد و بعد از مقاومتها و مبارزات و جانفشانیها و فداکاریهای زیاد، این عزت و استقلال و تدین و ایمان و نظام اسلامی را به آنها بخشید. (۱۳۶۸/۰۶/۰۱)	الزامات مقاومت
۶	مسلمانان جهان را بیدار کرد و هسته‌های مقاومت اسلامی را با دم گرم و صدای امید خود متشکل ساخت. (۱۳۶۸/۰۹/۰۲)	هسته‌های مقاومت اسلامی
۷	به طور کلی، هر چیزی که نشاندهنده‌ی مقاومت و امید و ایستادگی ملت	ناامیدی در مقاومت

مفهوم	محتوای منویات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)	R
	ایران در مقابل قدرتهاست و به ملت‌های دیگر امید میدهد، آن را مکتوم نگه میدارند و پخش نمیکنند؛ اما بعکس، اگر چیزی موجب ناامیدی میشود، آن را منتشر میکنند! (۱۳۶۸/۱۲/۲۲)	

از عبارات‌های استخراج شده بر اساس کدگذاری باز، ۵۵۷ مفهوم حاصل گردید. با توجه به فراوانی تعداد عبارات‌های استخراج شده مرتبط با موضوع مقاومت از منویات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، کدگذاری باز به صورت همزمان توسط دو نفر از مؤلفین انجام، سپس ضریب پایایی مفاهیم استخراج شده محاسبه که با توجه به همسانی مفاهیم استخراج شده، ضریب آن بالای ۰/۷۵ بود. این مفاهیم به تعداد ۴۴۲ مفهوم مانند نمونه جدول (۳) نهایی گردیدند.

جدول ۳: نمونه مفاهیم (کدهای باز) استخراج شده از منویات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در خصوص مقاومت

عنوان مفهوم	عنوان مفهوم	عنوان مفهوم	عنوان مفهوم
دست‌آورد	اهداف	الزامات	حفظ اسلام
رویکردها	سیاست‌ها	افتخارات	روحیه
ویژگی‌ها	مظاهر	اندیشه	وحدت
پیوستگی	پایداری و تداوم	راهبرد	الهام بخشی
آمادگی و هوشیاری	پشتیبانی	بستر مقاومت	نشانه‌ها
ناامیدی	تهدیدات	پیامد	شروط پیروزی
نقاط ضعف	بازتاب	الگو	عناصر
شروط	بصیرت	اخلاص	ضرورت
بیداری معنوی	جدیت	دولت	استکبار
اصول	مشارکت	تقویت و استمرار	نفوذ
جوانان	ایمان	ابتلائات الهی	آگاهی مردم
تلاش‌های سیاسی	دست‌اندازی	موانع	تجربیات
.....

برای مقوله بندی، ابتدا مفاهیم مرتبط را مانند نمونه جدول (۴) دسته بندی گردید. در ادامه به منظور تعیین روایی آنها، در قالب جدول (۵) مقوله‌های تعیین شده از نظر چهار نفر از صاحب نظران این حوزه گذرانده شد. اصلاحات تا زمانی ادامه یافت که صاحب نظران مورد مراجعه، مقوله‌های تعیین شده را مورد تأیید و پیرامون آنها اتفاق نظر داشتند.

جدول (۴) نمونه مقوله‌های دسته‌بندی شده بر اساس کدگذاری باز انجام گرفته از منویات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در خصوص مقاومت

عنوان مقوله	مفاهیم
مکتب مقاومت	ایمان، قاعده، منطق، امید، دین، بنیانها، هدایت اسلامی، تعالیم رهائی‌بخش، ولایت، اهداف والای الهی، مبانی نظام، فلسفه.
سیاست‌های مقاومت	رویکردها، جهت‌گیری، سیاست‌ها، هوشیاری، جریان‌سازی، مقاومت مدبرانه.
آموزه‌های دینی	احکام قرآنی، نصرت الهی، باورهای اسلامی و انقلابی، ایثار و فداکاری، باور، انگیزه‌ها، کمک‌های غیبی، مصلحت.
.....

جدول ۵: نمونه تعیین روایی مقوله‌های دسته‌بندی شده با مفاهیم به دست آمده

پیشنهادات	میزان رابطه مقوله انتخاب با مفاهیم					مقوله انتخابی	مفاهیم
	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد		
						مکتب مقاومت	ایمان، قاعده، منطق، امید، دین، بنیانها، هدایت اسلامی، تعالیم رهائی‌بخش، ولایت، ایمان قلبی، اهداف والای الهی، مبانی نظام، فلسفه.
						سیاست‌های مقاومت	رویکردها، جهت‌گیری، سیاست‌ها، هوشیاری، جریان‌سازی، مقاومت مدبرانه.
						آموزه‌های دینی	احکام قرآنی، تعالیم رهائی‌بخش، نصرت الهی، باورهای اسلامی و انقلابی، ایثار و فداکاری، انگیزه‌ها، کمک‌های غیبی، مصلحت.

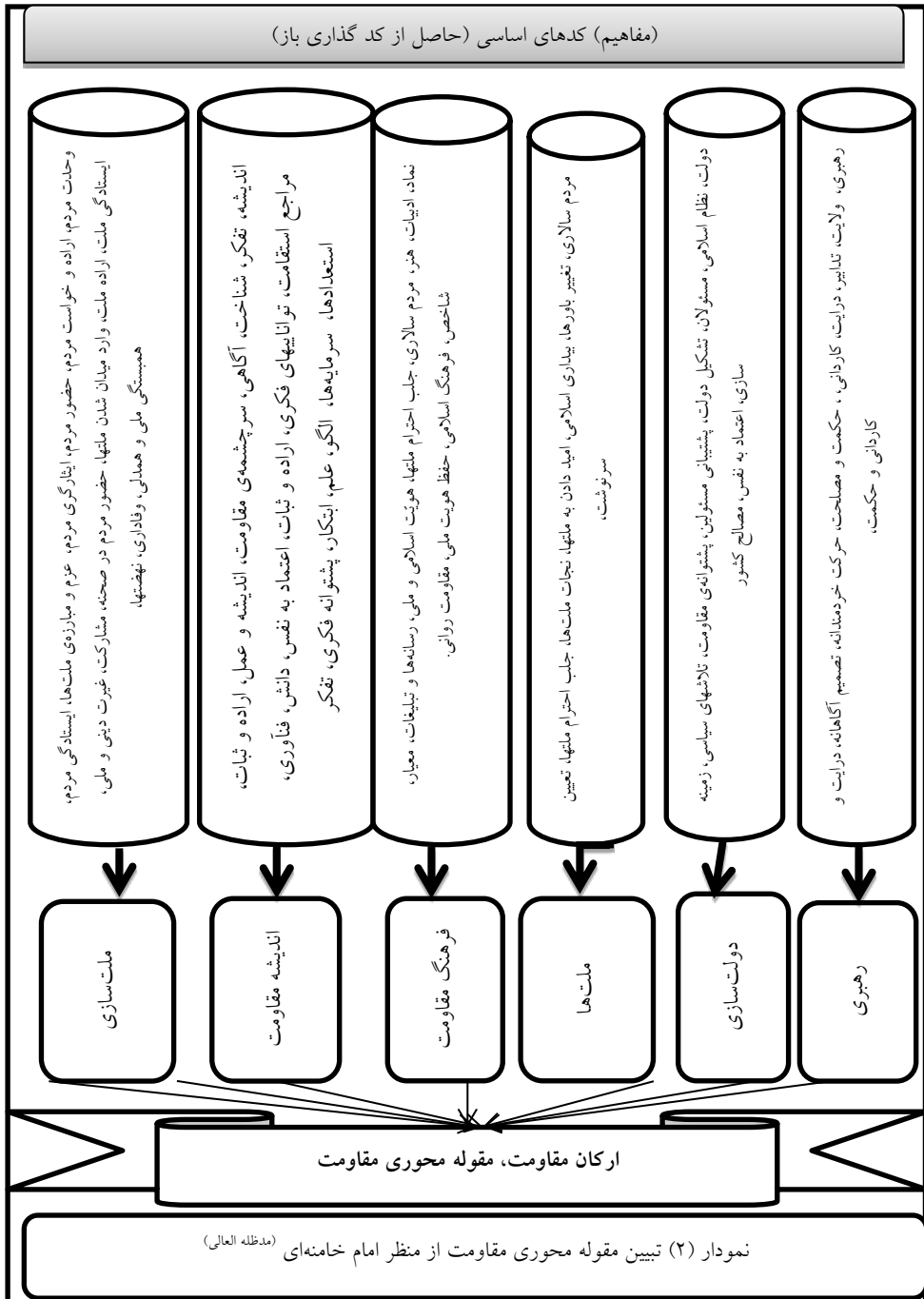
تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

بر اساس مقوله‌بندی انجام گرفته، ۴۴ عنوان مقوله به شرح زیر نهایی گردید:

آرمان مقاومت، اندیشه مقاومت، مکتب مقاومت، رهبری، حکومت، بسیج مستضعفین، ملت‌ها، نابسامانی داخلی، ساخت درونی، استبداد، ملت‌سازی، اصول مقاومت، آموزه‌های دینی، توان و آمادگی، تهدیدات، سیاست‌های مقاومت، بصیرت، اباحه‌گری، مناسبات بین‌المللی، استقلال و آزادی و عزت، جهت‌گیری‌های مقاومت، طرح‌ریزی، شکست دشمن، مردم‌سالاری دینی، استکبار

ستیزی، عدالت و پیشرفت اسلامی، منازعات فرقه‌ای، تحریم، تضعیف ساخت درونی، تنش‌های منطقه‌ای، انسجام جبهه مقابل، تهاجم نظامی دشمن، استعمار، وحدت کلمه، اندیشه مقاومت، فرهنگ مقاومت، نفاق، دفاع همه‌جانبه، استحکام ساخت درونی، نفوذ، نحل‌های فکری، الهام‌بخشی مقاومت، اشراف اطلاعاتی، پیروزی.

با توجه به فراوانی تعداد مقوله‌های نهایی شده، مجدداً مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. در این بررسی مشخص گردید برخی مقوله‌ها نسبت به سایرین دارای بیشترین ارتباط با مقوله‌های انتخابی بوده؛ به گونه‌ای که یا تأثیرپذیر و یا تأثیرگذار بر آن‌ها می‌باشد. بنابراین این مقوله‌ها به عنوان **مقوله محوری** یا هسته مرکزی تعیین و **ارکان مقاومت** نامگذاری گردیدند. (نمودار ۲) مقوله محوری یا به عبارتی هسته مرکزی مقاومت مبتنی بر مقوله‌های اصلی یا به عبارتی مبانی و جهت‌سازها ایجاد می‌شوند. ارکان مقاومت عبارتند از: رهبری، دولت‌سازی، ملت‌سازی، مردم‌سالاری دینی، وحدت، اندیشه مقاومت و فرهنگ مقاومت.

سایر مقوله‌های به‌دست‌آمده برای جانمایی در الگوی مورد نظر با عنوان: مبانی و جهت‌سازهای مقاومت، عوامل پیش‌برنده مقاومت، اهداف مقاومت، پیامدهای مقاومت با بهره‌گیری از مشارکت صاحب‌نظران سازماندهی گردیدند.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف - نتیجه‌گیری

همانطور که اشاره شد ارکان مقاومت به عنوان هسته مرکزی این الگو (بُعد اول) بر اساس مبانی و جهت‌سازهای مقاومت (بُعد دوم) شکل می‌گیرند. مبانی و جهت‌سازها شامل مؤلفه‌های آرمان مقاومت، اندیشه مقاومت، مکتب مقاومت، اصول مقاومت، آموزه‌های دینی، سیاست‌های مقاومت، بصیرت و جهت‌گیری‌های مقاومت می‌باشد.

بعد سوم الگو عوامل پیش‌برنده مقاومت را تشکیل می‌دهد و شامل مؤلفه‌های: استحکام ساخت درونی، توان و آمادگی، طرح‌ریزی، مردم‌سالاری دینی و اشراف اطلاعاتی می‌باشد.

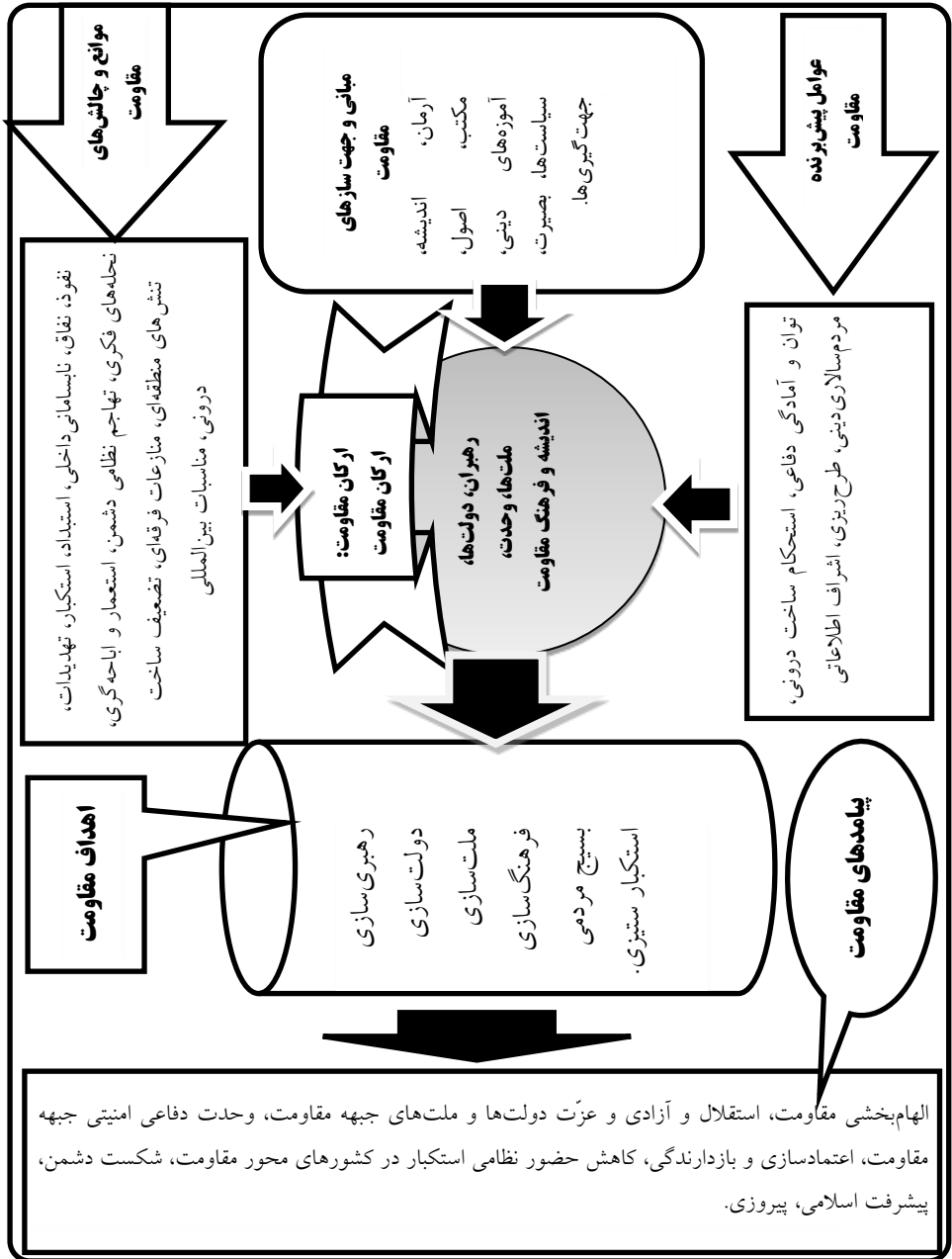
بعد چهارم الگو، موانع و چالش‌های مقاومت است که شامل مؤلفه‌های: نفوذ، نفاق، نابسامانی داخلی، استبداد، استکبار، تهدیدات، نحله‌های فکری، تهاجم نظامی دشمن، تنش‌های منطقه‌ای، منازعات فرقه‌ای، تضعیف ساخت درونی، مناسبات بین‌المللی، استعمار و اباحه‌گری می‌باشد.

بُعد پنجم این الگو اهداف مقاومت است که شامل مؤلفه‌های: مؤلفه‌های رهبری‌سازی، ملت‌سازی، دولت‌سازی، فرهنگ‌سازی، بسیج مردمی و استکبار ستیزی است. آخرین بُعد این الگو پیامدهای مقاومت است که شامل مؤلفه‌های: استقلال و آزادی و عزت دولت‌ها و ملت‌های جبهه مقاومت، وحدت دفاعی امنیتی جبهه مقاومت، اعتمادسازی و بازدارندگی، کاهش حضور نظامی استکبار در کشورهای محور مقاومت، شکست دشمن، پیشرفت اسلامی، پیروزی می‌باشد.

بنابراین الگوی مقاومت از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به شرح شکل (۱) نهایی گردید.

ابعاد و مؤلفه‌های این الگو، بصورت فرایندی به شرح زیر قابلیت اجرایی دارد:

با محوریت رهبران، دولت‌ها، ملت‌ها، وحدت، اندیشه و فرهنگ مقاومت و با اتکا به آرمان و مکتب اسلام ناب محمدی (صلی‌الله و علیه و آله و سلم) ضمن بهره‌گیری از عوامل پیش‌برنده و ملاحظه موانع و چالش‌های محیطی، دستیابی به استقلال و عزت دولت‌ها و ملت‌های جبهه مقاومت، اعتمادسازی، بازدارندگی و کاهش حضور نظامی استکبار در کشورهای محور مقاومت و سرانجام پیروزی مقاومت را تسهیل نماید.

شکل ۱: الگوی جبهه مقاومت از دیدگاه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

پیشنهادها

پیشنهادهای این تحقیق در دو سطح کاربردی و پژوهشی می‌باشد:

الف) پیشنهاد کاربردی:

- هر حرکتی در جبهه مقاومت چه در سطح بازیگران دولتی و چه در سطح بازیگران غیر دولتی، نیازمند رهبری است و بدون رهبری نمی‌تواند به حیات و حرکت خود ادامه بدهد. بنابراین رهبری سازی و تربیت رهبران آینده در جبهه مقاومت هم برای ایفای نقش و بازیگری در گروه‌ها و نهضت‌های جهادی و هم برای ایفای نقش و بازیگری در ساختارهای دولتی و حاکمیتی باید به عنوان اولویت اول دست‌اندرکاران جبهه مقاومت قرار گیرد.

ب) پیشنهاد پژوهشی:

- با توجه به اینکه ملت‌سازی در جهان امروز با شعار لیبرال دموکراسی غرب ادعا و مطالبه می‌شود، برای این مهم که یکی از پایه‌های اساسی در حکومت اسلامی است، اصول، ارزش‌ها، روش‌ها، سیاست‌ها، شاخص‌ها و سایر مؤلفه‌های مورد نیاز ملت‌سازی مبتنی بر مبانی اسلامی و انقلابی و با در نظر گرفتن اشتراکات دینی و مذهبی در قالب یک پروژه تحقیقاتی تعریف و نتیجه آن مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

- با توجه به مؤلفه‌های متعدد در ابعاد شش‌گانه این الگو، ضرورت دارد برای تحقق اهداف و پیامدهای آن، راهبردهای مورد نیاز تدوین، سپس با تعیین شاخص‌های ارزیابی راهبردی، نسبت به پایش و هدایت راهبردهای مورد نظر اقدام شود.

فهرست منابع

- قرآن کریم، ترجمه آیت الله مکارم شیرازی.
- امام خمینی (رحمه الله علیه)، صحیفه نور، تهران، دفتر حفظ و نشر آثار امام (رحمه الله علیه).

الف - منابع فارسی:

- آصفی، محمدمهدی (۱۳۹۵)، پژوهشی تطبیقی در فقه مقاومت، ترجمه علی کارشناس، زمزم هدایت، قم.
- البوطی، محمد سعید رمضان (۱۳۸۴)، ترجمه اصغر افتخاری، مصلحت و شریعت (مبانی، ضوابط و جایگاه مصلحت در اسلام)، تهران: گام نو.
- جهان بزرگی، احمد، (۱۳۹۳)، امنیت در نظام سیاسی اسلام (اصول و مؤلفه ها)، تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- دبیری مهر، امیر (۱۳۹۲)، مؤلفه‌های فرهنگی گفتمان مقاومت اسلامی در خاورمیانه، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات؛ پژوهشکده باقرالعلوم علیه السلام.
- طباطبایی، سید محمد حسین (۱۳۷۴)، تفسیر المیزان، ترجمه سید محمد باقر موسوی همدانی، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ پنجم.
- مهاجرنیا، محسن (۱۳۹۴)، اندیشه دفاعی اسلام، تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- پوستین چی، زهره و متقی، ابراهیم (۱۳۹۱)، انقلاب اسلامی ایران و برسازي هنجار سياسي مقاومت در روابط بین الملل؛ فصلنامه آفاق امنیت.
- دادوند، محمد و همکاران (۱۳۹۷)، تأثیر انقلاب اسلامی بر هندسه قدرت مقاومت اسلامی در غرب آسیا، فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام.
- رضاپور، حسین (۱۳۹۳)، تأثیر انقلاب اسلامی بر نظام بین الملل، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی.
- قادری کنگاوری، روح الله (۱۳۹۲)، نظریه مقاومت در روابط بین الملل رویکرد ایرانی-اسلامی نفی سبیل و برخورد با سلطه، مجله سیاست دفاعی.
- قزلسفی، محمدتقی و فرخی، سمیه (۱۳۹۲)، پارادایم مقاومت و بیداری اسلامی در پرتو تحولات شمال آفریقا، فصلنامه جامعه شناسی سیاسی جهان اسلام.
- محمدی، محمود (۱۳۹۲)، اسلام گرایی؛ گفتمان مقاومت، فصلنامه جامعه شناسی تاریخی.
- مطلبی، مسعود و کاظمی، اردشیر، امجدی، حوریه (۱۳۹۷)، گفتمان مقاومت در سپهر فکری و اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، فصلنامه مطالعات منافع ملی.
- مهری پور، آسیه (۱۳۹۸)، تبیین مدل مفهومی مقاومت در اندیشه آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی)، دو فصلنامه علمی دانش سیاسی.

ج) سایت‌ها

- امام خامنه‌ای، مجموعه بیانات قابل دسترسی در: www.Khamenei.ir
- <http://www.fa.wikipedia.org>